

Marijan Ritterman

"PLANINA"

I - DOLINA

Otkad je znao za sebe, Ruferto se razlikovao od ostalih napoličara u prostranoj dolini rijeke Vadi. Svi su oni naime, od vremena prvih koraka pa do posljednjeg blagoslova uz svijeće, gledali ravno pred sebe, ili čak malo prema dolje. Tako su mogli jasno razabrati zlatne klipove kukuruza, crvene plodove paradajza i zelene stabljike graha. Kao i napoličarke što ih beru.

Osim toga, tako su mogli gotovo sigurno izbjeći neravnine na putovima, zmiije što se sunčaju po ljetnoj žegi, a pogotovo izdajničke lokvice nakon jesenjih kiša od kojih su noge mokre, a cipele rade pljas-pljas.

Svi su napoličari nosili jednostavne plave haljetke, bijele potkošulje i crne cipele na žnirance. Nitko nije znao odakle ih nabavljaju i jesu li se ikad, u nekim mutnim pretpovijesnim vremenima dogovorili o toj uniformi. Nigdje u okolici nije bilo trgovine u kojoj bi se haljetci mogli nabaviti, pa je veo misterije bio tim gušći i neprobojniji. Kad bi netko upitao o tome, samo su se podrugljivo smijali i škiljili kroz svoje napoličarske oči.

Ruferto, međutim, on je bio nešto posve drugo. Ne mislim time da nije nosio plavi haljetak, bijelu potkošulju i crne cipele na žnirance. O tome nije moglo biti ni govora, samim time što se rodio i odrastao u dolini rijeke Vadi. Razlika je bila u tome što je Ruferto (iz nekog neobjašnjivog razloga) gledao ravno ispred sebe, ali malo prema gore. Nije teško zaključiti kakve je nesagledive posljedice to imalo na život mladoga Ruferta, ali krenimo ispočetka...

Možda bi najprije valjalo spomenuti jedan događaj iz rane Rufertove mladosti, iz vremena kada su ljudi za njega biti golema bića koja te mogu podići s tla i vrtjeti u krug, staviti na ramena i još koješta drugo.

Kako je Ruferto uvijek gledao lagano prema gore (ali tada to još nitko nije primjećivao), lakše je pamtio velika lica ljudi, njihove izraze i grimase. Osim toga, lakše je zamjećivao izbočine na namještaju, za koje se može uhvatiti, pa je brže od ostale djece naučio hodati. To ga nije baš Bog zna kamo dovelo. Jednoga jutra, majka zabavljena kašom od kukuruza, rajčica i graha, izgubila je svoje malo sunce iz vida, i to joj nije bio mudar potez, kako se uskoro pokazalo. Neka čudna halabuka i nered iz svinjca najavili su joj nevolju pa je onako znojna i raskuštrana, potrčala van, gdje je ugledala prasce i praščiće neobično vesele kako jure dvorištem, dok se mali Ruferto valja u jednoj blatnoj lokvi tko zna čega, tik ispod repa

goleme krmače. Nije bilo lako pohvatati razdragane životinje željne sunca, a ni okupati sasvim uneređenog Ruferta. Nakon malo proklinjanja i ponešto "nikad više", sve se okrenulo na šalu i nestašluk. Nitko nije slutio da je to samo snježna gruda što pokreće lavinu.

Nekoliko ubranih ljetina nakon toga u vrijeme kada su mu mirisi još bili važniji od boja, a ljudi se dijelili na roditelje - i one druge, krenuo je Ruferto u polje.

Kako je gledao uvijek lagano prema gore, umjesto žutih klipova kukuruza, crvenih rajčica i zelenih stapki graha, spazio je nešto što će obilježiti čitav tijek njegova daljnjeg života. Iza nepreglednih polja, u daljini gdje se Sunce uvečer kupa u rijeci Vadi, uzdizala se dostojanstvena, mirna i neosvojiva - snijegom okrunjena - Planina.

Stajao je tako neko vrijeme, opčinjen masivom što ponosno natkriljuje dolinu, a onda kao nekim vjetrom ponesen, odjurio majci da joj priopći radosnu vijest. Ne treba biti prorok da bi se pretpostavilo u kakvom je stanju Ruferto stigao kući, u to vruće ljetno popodne. Izubijan od padova, izgrizen od zmija što se sunčaju na putu, buncao je tek nešto nesuvislo dok su mu majka i sestre previjale rane i palile zmijske ubode. Prvi navještaji teške nevolje dali su se omirisati u zraku, a majka je u njegovo krkljanje naslutila nešto kao "veliko... bijelo".

Od toga dana Ruferto o ničem drugom nije mislio niti govorio pa su se svi složili u jednom: da je nesumnjivo skrenuo s uma. Otac je na nagovor majke (a i sam uvidjevši u neminovnost takvog poteza), odlučio s njim porazgovarati, kao otac sa sinom.

Razgovori takvog tipa obično se vode kad sin pronade napoličarku svoga života (kose zlatne poput kukuruza i obraza crvenih poput rajčica), ali zbog Rufertova krajnje ozbiljna stanja, odlučio je poduzeti i taj očajnički korak te baciti sve argumente na stol. Sjeli su u kuhinju, a majka se šutke motala uokolo. Vrijeme je da popričamo o važnim stvarima u životu, reče otac, i na stol položi tri stvari: rajčicu, klip kukuruza i stabljiku graha.

Nije teško pretpostaviti kako je Ruferto pokušavao ocu dočarati ponosne gudure ovjenčane snijegom, nebo što se nadvilo nad ledene tornjeve i mliječno bijele planinske kose. Ovaj je samo tupo zurio pred sebe i kada niti nakon vremena potrebnog da se skuha grah nije uspio doći do riječi, digao se i rekao:

Ovome nema lijeka.

Nakon nekoliko ubranih ljetina, u kojim je i Ruferto (htio - ne htio) morao sudjelovati (gazeći pritom po zmijama, lokvama i trnju), stekao je nadimak "ptice", najgore što ga je moglo snaći, okovanog u nemilosrdno ravnicu rijeke Vadi, od nikog shvaćen ozbiljno jer "vidi nekakva čudesu".

Spontano je prošao ono ključno razdoblje u životu svakog mladog napoličara, kada shvati da se ljudi ne dijele na roditelje i one druge, već da su i roditelji, i - oni drugi, različiti samo po

imenima koje nose. U dugim danima na polju, znojio se i proklinjao sudbinu što ga je, umjesto na one bijele obronke položila ovdje, u memljivu dolinu, među ljude koji ne shvaćaju da planine uopće postoje, a kamo li da do njih odu, da im se dive, da ih osvoje.

Jedino o čemu je sanjao i jedino čemu se nadao, bilo je nekakvo čudo, čudo koje će ga odvesti tamo, gdje se zemlja spaja s nebom, na vrhove gordih ledenih kapa što dodiruju domove Bogova.

II - KARAVANA

I čudo se dogodilo. Ne onako kako je to Ruferto zamišljao, naravno. Zbilo se to u samom pupku ljeta, u danima oklopljenim voštanim omotačem jare, kad zujanje muha ne prestaje pa se stoga i ne čuje, a vrijeme spava svoj nemilosrdni suncostaj.

Svi su napoličari nalazili utočišta u sjeni stabala ili gusto isprepletenih nadstrešnica, uljuljani u mrežama za ležanje i opijeni teško podnošljivom dokolicom.

Svi osim Ruferta. Majka je samo sjetno promatrala njegovo posrtanje grbavim puteljkom što vodi k rijeci. Možda ga milosrdna Vadi jednom zagrlji, zagrlji i uzme zauvijek u svoja njedra.

Ruferto je često skriven od škiljavih napoličarskih očiju kratio ljetne dane u malom meandru što se smirio pod zelenilom vrbovih krošnji. Tog se jutra kao i obično, prepustio igri s vodom, puštajući da mu klizi niz kapke, skačući u nju s vrbovih grana, divlje pljuskaujući dlanovima po njenoj površini.

Kao što presoljena voda noću iznjedri kristale na svojim rubovima, tako je meandar prezasićen srećom iznjedrio Elen, iz gustiša, iz bare, niotkud. Život je odjednom dobio smisao, otjeravši samoću pod kamen, kao guju.

Dugo su se gledali, a onda je izašao iz vode i legao do nje. Prvi puta bio je nag pred nekom ženom osim majke, ali umjesto neugode, njene su oči donijele burnu toplinu što se od prepona širila cijelim tijelom. U jednostavnom bijelom haljetku kakve su majke napoličara šivale noću, Elen se nastanila u njemu bez kucanja, kao da je oduvijek živjela tamo.

- Oprosti, ali prvi put vidim nekoga da se kupa u rijeci.

- Zašto ne pokušaš, divno je u vodi.

- Možda, jednom...

Ležali su potom jedno uz drugo. Raspuštene kose i skupljenih koljena, pogledom je upijala sklad njegova tijela, obučenog samo u kapi. Pričajući o Planini, snijegu i modrini ledenjačkih jezera, nije ni zamijetio koliko je poziva u tim modrim zdencima. Cijelo su poslije podne proveli u skrovitom vrbiku uz rijeku, Ruferto i Elen.

- Jednom ćeš pronaći put do svoje Planine, Ruferto.

- Jednom ćeš plivati zajedno sa mnom, Elen.

Vratili su se u selo s posljednjim treptajima sutona. Nitko ih nije ni primijetio. U velikoj vrevi na glavnom trgu, okupilo se sve što diše pod nebom doline.

Stigla je karavana.

III - PUT U PLANINU

Životinje su nervozno strigle ušima, nenaviknute na prisutnost tako velikog broja ljudi. Rijedak je prizor privukao čak i pse, koji su uskomešani poplavom novih mirisa, lajali bez prestanka. Mnoštvo čudnovatih rekvizita na bisagama mamilo je uzdahe, a poneka puška ili nož poglede nepovjerenja i straha. Ljudi iz karavane pokušavali su smiriti svoje mule u cijeloj toj gunguli, prepuštajući predvodniku, visokom gorštaku, da dogovori konak.

Najviši stanovnik doline nije bio niti do ramena plavokosom divu u parki bez rukava. Ruke preparirane planinskim suncem i snjegovima govorile su mnogo o strminama koje je prevalio preko leđa. Odjednom, stvorio se pred njim malen dječak crne kose i vatrenog pogleda. Čelične su ga oči pogledale sa zanimanjem.

Ruferto je shvatio da je to lice koje iščekuje cijeli život.

Niti pola sata, a karavana se smirila pod velikom strehom na kraju sela, a žene iz obližnjih kuća nosile su lonce pune graha, variva od kukuruza i salate od paradajza. Došljaci su plaćali u zlatu, jedinog stvari izvan njihova svijeta koju su dobro razumjeli i cijenili, napoličari iz doline.

Vatra je razvezala jezike, riječi i pokrete. Ruferto ih je slagao u dušu kao slijepi slikar povraćen vid. Elen je šutke sjedila uz njega, plamsajima obojena, mistična i lijepa. Ruferto se borio s osjećajima. Dolina prepuna Elen. Planine odjevene snijegom. Voda u zdencu pod vrbama.

Par modrih očiju što promatra sve to.

Njegove su misli opisale krug. I život je samo krug, mali meandar u rijeci vremena.

Visoki je gorštak znao za to. Zato nije mario za brzake. Meandar nema smisla bez njih. Kao niti dolina, bez okolnih vrhunaca. Prije no što je sunce odnijelo posljednje daške tame, donio je odluku.

Nekoliko dana kasnije, kolona životinja ustrojila se na putu, okružena mještanima u plavim haljetcima. Nitko nije primijetio Elen, privijenu uz Ruferta. Nitko osim gorštaka. On je samo

osmjehom i treptajem otklonio pramen sumnje s njenih očiju. I vedrina se opet nastanila u njima, kao da nikad nije ni izbivala.

Otac i majka jedini su mahali sve sitnijoj gusjenici, dok se na posljednjoj muli, jedva održavajući ravnotežu u sedlu, nespretno klatio Ruferto. Pogleda okamenjenog u najvišem vrhuncu, mističnom božanstvu Planine - trpio je žuljeve od jahanja bez jauka.

Znao je da je Elen sad ponosna na njega.

Karavana se stopila s obzorom, ostavivši trg pust i prekriven jedino izduženim sjenama stupove i poludivljim psima što su razočarano tumarali uokolo. Rufertovo je srce, međutim, ubrzavalo sa svakim korakom mule na kojoj je jahao. Osjećao se poput lososa što preskače divlje brzice na putu do izvora, do neobjašnjivo poznatog okusa plićaka u kojem će i život u beskrajnom moru kao i smrt od iznemoglosti dobiti konačni oblik, smisao i cilj.

Prvi su mu prijevoji poklonili svjetlo, prozirnost i kamenu plastiku od koje riječi hlape još neizgovorene. S njima su stigle i rane ne preponama, sprženi obrazi i neopisiva bol svih mišića. Ruferto je i jedan i drugi dar Planine primio s mirnoćom.

Britki sjeverac oštrio je misli krčeći si put sve do njihova ishodišta, u dubine gdje ih buđenje poklanja danu, svijetu i sjećanjima. Bjelina je prožela sve vidove postojanja. Čak se i tlo ogrnulo ledenom koricom, libeći se ostaviti prljav trag na potplatima gorštačke obuće. Ta je koprena pucketala pod težinom životinja kao staklo, a vijugav trag što su ostavljali za sobom izazivao bi grižnju savjesti, kao neka ružna brazgotina na djevičanskom licu ledenjaka.

Pogledi su sezali u beskonačnost, i ponekad bi cijela povorka zastala u tišini planinskog sedla, nesposobna oteti se prizoru pred sobom. Stajao bi i orao na nebu, čak ni oblaci više ne bi mijenjali oblike. Tren čitav sliven u jednu misao. Misao o slici karavane na sedlu, povorke koja je i sama nit pejzaža, promatrač i slikarevo oko. U tim bi trenucima, tanana koprena što dijeli ovaj svijet postajala gotovo opipljiva, i nestajao bi svaki strah iz njihova srca. Slikareva blizina osjećala se snažno, i Ruferto je osjetio kako grčevito steže vrat životinje što se ukipila pod njim.

IV - VISINSKI LOGOR

U predvečerje sedmog dana stigli su do prostrane ravni, smrznutog platoa okrunjenog visovima. Tamni granit caklio se na večernjem smiraju, a okolni tornjevi doimali su se nestvarno, pod modro-crnom kupolom neba. Nedostaje samo planinski kralj i dvorjani, pomisli Ruferto.

Pošto su postavili šatore, priđe gorštak na muli, i reče:

- Slijedi me, dječaće.

Uskoro su stajali pred divovskim ljudskim likovima, uklesanim u stijeni. Skulpture tek djelomično oslobođene žive litice što se nadvila nad njima, zračile su nekom teško shvatljivom slitinom patnje i strasti. Moćni divovi u borbi s elementom od kojeg su sačinjena. Nijemi svjedoci da se najveće muke podnose u tišini.

- Zauvijek ovako, upola u kamenu, upola na slobodi?

- Da, sve dok bude Planine, dok je kiše ne pretvore u prah.

- Kao da su živi, kao da će se otkinuti od stijene i zakoračiti.

- Nekima je uspjelo. Možda uspije i tebi.

- Gdje su sada, oni kojima je uspjelo?

Gorštakovo lice razvuklo se u zagonetan osmijeh.

- Možda sasvim blizu, bliže nego što misliš.

Rufertu su slike divova još dugo obuzimale misli. Dugo nakon što je shvatio da se većina nosača, mula i njihovih vodiča oprašta i vraća u dolinu. Te noći, ponovno je planula velika vatra. Obasjavala je šatore visinskog logora, lica ogrubjela od snježnog refleksa i vinom otupjele poglede. Gorštak je malo govorio, tek bi se škrtro nasmijao prilikom kucanja drvenim kaležima. Ruferto je prvi put kušao tekućinu od koje omekšava i tijelo i duh.

Pred očima mu je bljesnula Elen, njene oči, kosa, pa onda otac, majka i braća, dolina i meandar pod vrbikom. Sve se to stopilo u čežnju, otok sretnih palmi u moru snijega i leda.

Ipak, led je mamio, vukao k sebi. U svijetlu vatre plesala su tijela sačinjena od mramora. Vrh planine obavijen maglom i on, potpuno nag, potpuno sam. Tik do zida neprobojnog sivila.

Pružila ruku, ona nestaje u oblaku sve do ramena. Odjednom užasan strah. Netko hvata njegovu ruku, i vuče ga unutra. Nemoguće je i oteti se. Zaranja, potpuno. Svjetlo. Neobjašnjivo u svim smjerovima samo jedno lice, lice bez crta, očiju, nosa, usta... a opet, svi su tu, pa čak i Elen, i divovi, i gorštak, na neki čudesan način. Stopljeni u bjelini njegova mramornog izraza.

Gorštak je ponio Ruferta na rukama, i polegao ga na prostirku tik do njegove. Pokrio ga je debelim gunjem, a onda je dugo gledao njegove kapke, pravilan nos i tamnu put.

- Velike duše biraju male stanove.

Riječi jednog starca s planine, u trenutku su mu bljesnule sjećanjem. Ustao je i promotrio ljude zgurene oko krijesa.

Osjetio se ponovno živim, živim poput pastrve u matici.

Sunčev je sat već raspolovio dan, kada je zbunjeno Ruferto provirio iz šatora. S mučninom u želucu i zbrkanih misli, spoticao se o sve što je ležalo na tlu. Pokušavao se prisjetiti

posljednjih sati noći, ali umjesto sjećanja, naišao je na neku čudnu grižnju savjesti, pa je sav pokunjen plazio uokolo, kao kakva omamljena zmija. Na sreću, većina je ljudstva bila u sličnom stanju, i vrzmali su se oko mula zbunjeni i nemoćni u jalovim pokušajima da skupe preostalu opremu.

Gorštak je nekud nestao, i Ruferto se uzalud propitkivao o njemu. Naposljetku, nije mu preostalo drugo, već sjesti na prostirku od pruća i čekati.

Nešto kasnije, dojahao je na svom bijelcu, donoseći dobre vijesti. Nije bilo znakova koji najavljuju oluju. Posljednje krčage kiselog mlijeka ispili su u tišini. Bijela mliječna tekućina isprala je vinski talog čudesnom ljekovitošću. Krijepila je pritom duh i podizala raspoloženje, pa se sjena jučerašnje terevenke rasplinula poput jutarnje magle, i dan je opet bio kao nov. Posljednji zagrljaji, tapšanje po leđima, pošalice i rzanje mula.

Povorka je već miljela niz obronak. Ruferto se osvrnuo. Jedva petnaestak mladića, koji u tišini prate obzor. Mnoge od njih prije nije niti zamjećivao, pomiješane sa mnoštvom nosača, goniča i ostalog ljudstva. Nisu se ni po čemu razlikovali od ostalih, pa se Ruferto pitao, zašto su baš oni odabrani da nastave put. Obratio se stoga gorštaku, jedinom od preostalih sa kojim je dijelio iskustva i dojmove.

- Ovo je točka do koje se skoro svi ljudi zdravih nogu mogu uspeti. Što ne znači da je mala stvar osvojiti visinski logor. Mnogi životi prođu, u tumananju dolinom, a da nikad ne naslute vizure koje su sada pred tobom. Sjećaš se divova u stijeni? Kipar ih nije slučajno poklonio planini baš tu, na ovoj visoravni. Za dalji uspon, ipak, potrebno je nešto više od zdravog tijela i upornosti.

- Potrebni su klinovi, konopci i remenje, reče Ruferto.

- Naravno, ali i nešto mnogo važnije. Potrebna je vjera.

- Božanstvo Planine, dakle, ipak postoji.

- Moraš naučiti moliti. Planinu ne možeš osvojiti bez njezina pristanka.

- Mnogi sigurno odustaju.

- Tek je nekolicina bila na vrhu.

- I ti?

- Da, i ja.

- Potpuno sam?

- Na vrhu si uvijek sam. No, bez drugih, uspon nije moguć.

Sljedećih je dana Ruferto mnogo naučio. Privikavanje na razrijeđen zrak gorštak je ispunio vježbama u penjanju, preživljavanju oluje, liječenju promrzlina i drugim korisnim znanjima. Obroci su postajali sve skromniji, a vodu su dobivali topljenjem snijega. Upoznao je polako

ostale penjače, i iznenađen shvatio kako su svi početnici u penjanju, nevješti i uplašeni visina, jednako kao i on.

- Planinu osvajaš jednom u životu, objasni gorštak. Nema nikakvog smisla pokušavati ponovno.

Lakšmi i Harun postali su mu bliski. Sva su trojica bili dječaci u dobi kada djevojke postaju izvori topline u grudima. Stariji su se penjači također združili u trojke. Bilo je važno vjerovati osobi koja drži kraj sigurnosnog užeta. Penjanje u grupi bilo je zahtjevno, a pogreške uglavnom kobne. Sada je više nego ikad shvatio potrebu "gledanja prema gore", jer svaki pogled u provaliju pod njim izazivao bi užasan strah u svim udovima, želučani grč i znojenje dlanova - trojica ubojica penjača početnika. Svladavanje straha bio je nezaobilazni uvjet svakog daljeg napredovanja, a to se moglo postići jedino vjerom u sebe i plemenitost bića kojem su se redovito molili.

Molili su jutrom, o podnevu i navečer. Skupljeni u krug, sjedeći, ponavljali su drevne stihove naroda s Planine, a onda bi dugo meditirali, svatko sa svojim mislima, tiho oslušujući glas iz dubine, tanani šapat koji se čuje samo u potpunoj tišini.

Uranjao je u tim trenucima duboko, te mu se činilo da lebdi u moru, misli potpuno smirenih u dubini. Svaka bi vibracija gubila oštrinu, svaki zvuk bi se razvodnio i nestao, u polju sasvim neovisnom o vjetrovima koji na vrhu podižu valove. Ostajao bi tu dugo, polako shvaćajući kako put do izlaza iz sužanjstva leži u njemu, u dubinama njegove duše. Divovi se ne mogu osloboditi, ma koliko snažni bili. Kipar je imao pravo.

V - STIJENA

Visinski logor napustili su šutke, sa zebnjom u srcu. Svjesni da je pred njima najteži dio puta, još uvijek nesigurni u sebe, u užad i blagoslov duha Planine. Gorštak im se obratio riječima punim dvojbe:

- Penjanje je stalna patnja i borba s granicama izdržljivosti. Vaši će vas prsti moliti za milost, već nakon nekoliko sati. Um će reći da je ludo ići dalje, i da je vrh nedostojan takvih napora. Kad ih uspijete utišati, i shvatite da je jedino sigurno uporište duboko u vama, otvorit će vam se put do vrha.

Ruferto je krenuo prvi, potom Lakšmi i Harun. Sve strmija litica izdizala se pred njima poput zida. Tražio je tanke pukotine u stijeni, podesne da prime klinove s konopcima, niti koje su povezujući svu trojicu, poput bršljana, polako obrstale kamen.

Prsti su bridili u pokušaju da izdrže čitavu masu tijela proklinjući sve suvišne mabore sala, opremu i vodu. Znojio se i grčio istovremeno, misleći samo na trenutak, kada će se prekinuti prkošenje sili teži, i kada će pogled s vrha oduzeti sjećanju sve ove patnje.

Lakšmi i Harun povremeno bi preuzimali vodstvo, pa se u tim trenucima mogao donekle opustiti, pokušavajući pogledom pronaći ostale. Sve se činilo nestvarno. osjećao se dijelom nekakve slagalice, igre započete davno, velikom rukom stvoritelja, i taj je dojam bio svakog trena sve jači. Velika moćna ruka polako je oduzimala strahu svaku oštrinu, a gorštakove riječi činila sve razumljivijima. I sam pogled na Planinu i njene oluje, nesavladive uspone pune ovjesa i potpuno ravnih ploča bez uporišta, bio je dovoljan da svaki pokušaj penjanja učini smiješnim. Ipak, oni su bili tu, i bližili se vrhu. Mala sitna bića u borbi s divom. Osuđeni da ostave po strani sve razumu dohvatljivo, i prihvate vjeru kao jedini vjetar, kao jedino uporište za dalje.

Na neshvatljiv način, počeo je uživati penjući se. Traženje neravnina pogledom, trenutak neizvjesnosti skoka, ugodan osjećaj sigurnosti kad se tijelo smiri. Ritam disanja, let orlova, oblaci što lebde u visokoj struji. Činilo se da melodija Planine odzvanja kroz sve njihove pojavnosti, pa su svaka vibracija užeta ili udarac klina samo improvizacija, podvučena temom kamena, sunca i vjetra.

Najveći ushit davala je spoznaja kompozitora, uma koji je i njih, beskrajno sićušna stvorenja uvrstio u božansku partituru Planine. Možda čak i više od toga. Učinio ih je njenim ukrasima, rijetkim finesama što izmamljuju uzdahe. Kao da je kroz taj kontrapunkt pokušavao izraziti svu svoju kreativnost i snagu. Moć stvaranja neosvojive Planine, blagost prema sićušnim bićima što se njome uspinju.

Lakšmi i Harun počeli su osjećati isto, i povremeno bi se pogledavali s osmjehom na licu. Nisu govorili, jer bi ionako svaka riječ bila smiješna u pokušaju da se izrazi doživljaj. Sunce se izdizalo nad njima, polako prekrivajući čitavo nebo. Koncentrični krugovi topline proželi su čitav prostor, a stijena ih je požudno upijala nudeći ih svježe otopljenim ledom.

Mali udubljeni plato, poslužio je kao konačište, dovoljno prostran da primi tri tijela i daruje im nekoliko sati sna. Osigurani konopcima, usnuli su u orlovom gnijezdu, čuvajući toplinu dana isprepletenih udova, svatko sa svojim snovima.

Lakšmi je sanjao čovjeka što sjedi pod stablom pored rijeke. Osmjeh koji je dolazio s njegova lica, zračio je čitavom okolinom. Lakšmi se u trenutku otopio u njemu poput soli u vodi. Sva patnja je odjednom postala prisutna. Svaki vrisak i vapaj postali su čujni, opipljivi. Svijet se činio ispunjen mukama. Bolesnici, ranjeni u bitkama, djeca što umiru napuštena, užasnite životinje, šume što gore. Koliko treba imati suosjećanja da bi se moglo trpjeti zajedno s

njima? Čovjek pod drvetom odlučio je nositi taj teret. Lakšmi je shvatio što znači biti u njegovoj blizini. Pogledao je uokolo, ali cijeli okolni svijet s ovog se mjesta činio nestvarnim, poput fatamorgane.

- Nema kaveza koji štiti od istine, riječi koje će ostati urezane u Lakšmijev duh, dugo nakon buđenja.

Harun je plovio dubokim prostranstvom tame. Jedna zvijezda, poput sjajne vatre, privlačila ga je ogromnom snagom. Zvijezda s tri lica. Vatra što sve prožima, spaljuje i shvaćanja. Njegovo ja otopilo se u toj vatri, i izgubilo svaki smisao. Odjednom, mogao je spoznati misli tisuća duša, njihove želje, napore i lutanja. Poželio je da shvate kako su porivi koje ih potiču da se glođu, ubijaju i muče tek privid, kao i čitava kulisa što uokviruje bitak, od rođenja do smrti. Poslane na pročišćenje, duše su se još više prljale, poput svinja koje pred toplinom sunca traže utočište u blatu.

Mogao je samo dozivati nijemim jezikom misli, dozivati i nadati se da će jednom, taj tihi šapat doprijeti do nekoga od njih, osloboditi ga mukotrpane sudbine vječitog ciklusa umiranja i ponovnog rađanja.

Odjednom, neka moćna sila stala ga je odvlačiti, i sva čistoća uvida koji mu se otvorio, nestajala je poput sna. Odupirao se, borio, ali nije bilo moguće ostati ni trenutka dulje, u vatri vječitog sada. Sa užasom je shvatio da se budi i počinje osjećati ruke, noge i ledeni dah vjetra. Ruferto je plivao jezerom, borio se sa strujom. Jedan je čovjek u bijeloj haljini stajao na obali. Zaplivao je k njemu, i sa začudnom lakoćom stigao do obale. Na neki neobjašnjiv način, osjećao se tako pozvanim, tako dobrodošlim na gozbu uz jezero. Kao da se oduvijek znaju, sjeli su oko vatre i pekli tek ulovljenu ribu. Domaćin je s posebnim poštovanjem prinosiso ustima svaki zalogaj. Pokreti su mu bili mirni i odmjereni, kao da ništa na svijetu ne može poremetiti sklad koji se širio oko njega. U jednom trenutku, prelomio je pogaču i pružio mu polovicu. Pogledi su im se susreli. Ruferto je odjednom spoznao, da ono što osjeća prema Elen, prema majci i ocu, i svim bližnjima, izvire u tim očima. U trenutku je postao svjestan sveg lošeg što je ikad učinio, jer se u njima svaki grijeh isticao poput grude ugljena na snijegu. Bilo je teško izdržati pogled stranca u bjelini. Poželio je otplivati, ali Elen se odjednom stvorila uz njega. Čvrsto ga je primila za ruku. Čovjek-ljubav se nasmijao, učinio pokret rukom iznad njihovih glava, a potom tiho odšetao preko jezera.

Kupali su se u jezeru, divili se žutim loptama što osvjetljaju noć. Goleme vijuge spajale su ih preljevima boje, nestvarne i tople.

Jutro je stiglo brže no što su očekivali. Trebalo je dobro istrljati promrzle udove, podgrijati skroman obrok heljdine kaše i suhi keks sa sezamom. Ruferto je pogledao preko ruba. Duboka provalija više nije prijetila, već ohrabivala za dalje.

Nastavili su militi okomitom liticom sve do večeri. U dva navrata, Ruferto je izgubio oslonac i preživio jedino zahvaljujući sigurnosnom užetu i pomoći Lakšmija i Haruna.

Užasan osjećaj nemoći dok tijelo pada u prazninu, snažno zatezanje remenja i klaćenje nad provalijom - učas su istopili prvotnu euforiju strahopoštovanjem i oprežnošću.

Vjera ne penje sama. Nekoliko je užasnih krikova tog dana proparalo zrak. Planina je uzela svoje prve žrtve.

Predvečerje trećeg dana poklonilo im je prvu prijelomnicu. Odatle, moglo se četveronoške, bez upotrebe klinova. Teren je polako postajao blaži. Ostavši povezani konopcem, napredovali su polako, sve do prvog zakloništa. Noć je zastrla vrh, noseći tek mirise vječitog leda u prorijeđenom zraku.

VI - PUTEVI K VRHU

Odmah nakon ustajanja i obaveznog čaja, pogledom su potražili ostale. Nikog nije bilo u vidokrugu. Ruferto se pitao gdje je gorštak, i koliko ih je uopće uspjelo ispenjati liticu. Vrleti pred njima, od pogleda su skrivale guste maglene zavjese.

- Gledaj, oblaci se kotrljaju zemljom, reče Lakšmi.

- Ne, to se zemlja spojila s nebom, odvrati Ruferto.

Odlučili su poći dalje. Svaki korak predstavljao je napor. Misli su tekle sve sporije, svodeći zvučnu kulisu na škripu snijega pod nogama i stalan fijuk sjevera, koji im je oči punio finom bijelom prašinom.

Postepeno, iscrpljenost je postala jedini osjećaj, jedina istina i misao. Letargija i bezvoljnost prešli su u otupjelost, a potom u beznađe.

Daleko od svake ljudske nastambe, daleko od svakog mogućeg konačišta, izvora hrane i zaklona, ledena ih je pustoš počela obavijati užasnom spoznajom potpune izolacije.

Bjelina snijega koja je isprva mamila uzdahe, sada je počela odavati svoju istinsku narav. Napredovali su usred okrutne, ledene pustinje.

U naprtnjačama je bilo hrane za jedva nekoliko dana, i tu uz najveću štednju. Gorštak, preostali penjači, nestali su. Ruferto je pomislio na dolinu. Činila se dolina poput rajskog vrta, odavde sa vjetrom obrijane padine ledenjaka. Nepodnošljiva hladnoća zavljučila se pod

odjeću. Konci su propadali u nanose svježeg snijega sve dublje. Lakšmi se prvi srušio od umora.

Harun ga je podigao, pa su ga nosili neko vrijeme, dok se nije toliko oporavio, da nastavi hod. Ubrzo nakon toga, i Harun je osjetio malaksalost i klonuo. Ruferto je shvatio, da ukoliko prestanu koračati, neće preživjeti dan. Bilo je potrebno podići šator na mjestu zaklonjenom od vjetra, zagrijati se čajem i odmoriti. Pokušao ih je podići, ali nije mu pošlo za rukom. Po prvi put, pomislio je da su izgubljeni.

Stao je tresti Haruna, potom Lakšmija, dozivati ih i trljati im promrzle udove. Iznemogli, tupo su ga gledali polu spuštenih kapaka, opirući se svakom pokušaju da ih se uspravi.

- Još samo malo, još samo pola sata! Ako ne ustanete istog časa, smrznut ćemo se ovdje za sat ili dva. Moramo podići šator, moramo zapaliti vatru!

Sjetio se tada gorštakovih savjeta, i bočice rakije od riže, te im njome istrljao ruke, lica i zatiljke. Harun je opor miris alkohola reagirao mrštenjem, ali ipak je pokazao znake života. Polako se pribrao i ustao, a potom su sasvim obamrlog Lakšmija uhvatili pod ruke i krenuli.

- Korak po korak, Harune, misli uvijek samo na sljedeći korak!

- Korak, po korak, korak po korak...

Snježna je prašina zastirala vid. Vjetar je jačao, a oblaci su prelazili preko njih, stvarajući čudne siluete, igre sjenki i svjetla. Misli su omekšale, postale paperjaste i stale se razvlačiti u niti, poput pamuka.

Zublje i miris uzavrelog katrana. Staza odjevena u plamen. Iskre što pale obraze, oči, kosu. Vrelina topi meso, ono polako klizi niz kosti i nestaje u tlu. Čovjek u bijeloj haljini. Pokazuje rukom u pravcu brda pred njima. Ogoljeli vrh. Ruferto osjeti kako mu leđa preuzimaju težak teret.

- *To je jedini put?*

- *Ne, ima više putova. Ovo je - tvoj put.*

- *Kako ću ga odnijeti sam? Zar ne vidiš da jedva stojim?*

- *Nitko ga ne nosi sam. I meni su pomogli.*

- *Zato si uvijek tu. Na ovom mjestu.*

- *Čitav put, to sam ja. No, zovete me samo onda, kad dalje više ne možete.*

Ruferto odjednom osjeti kako teret postaje lakši. Vjetar je slabio i ledena stvarnost je ponovno bljesnula pred njima. Podigao je ruku da opipa drvo na zatiljku, ali tamo je bila samo Lakšmijeva smrznuta ruka. Harun je i dalje koračao. Stjenovita uzvisina sterala se na stotinjak koraka pred njima. Vatra. Neke su prilike trčale u susret. Ruferto osjeti kako ga izdaju noge. Odjednom, toplina.

VII - VRH

Mrak, potom uska pruga svjetla među kapcima. Gorštakovo lice, usredotočeno. Par očiju bez vidljiva dna.

- To si ti.

- U svakom slučaju, i baš pokušavam oživjeti jednu smrztotinu.

- Zamalo, a?

- Kratkotrajna oluja. Ništa neobično.

- Koliko nas je ovdje?

- Teško pitanje. Ali, vrh je blizu.

- Harun, Lakšmi?

- Spavaju, na sigurnom. Čuvaj snagu. Imamo samo dva dana.

Drugog jutra, Ruferto je ustao i provirio van. Skromni plato okružen hridima i tri šatora zgurena oko vatre. Nekoliko odsutnih lica. Gorštak dijeli čaj i porcije dvopeka i objašnjava:

- Dvanaest. Planina je ovaj put bila blaga. Zato, zahvalite joj.

Najteži dio je iza nas, ali ne zaboravite da ga ne biste ispenjali sami. Neki su pokušali, i njihovi ih vodiči sada čekaju u zemlji sjena.

Na vrhu ćete biti kratko. Možda samo nekoliko minuta. Ipak, dovoljno, za oči koje vide.

Žamor je ispunio logorište.

- Kada krećemo?

- Lavine su ovdje česte i uglavnom, kobne. Poslije prvih stotinjak metara, više nema povratka.

Oblaci i vjetar. Promatrat ćemo ih, i odabrati pravi trenutak. Molite stoga, svoje vodiče.

Poslije podne Ruferto se prikrao gorštaku, čije su oči netremice promatrale obzor.

- Imam još samo jedno pitanje: *Gore, na vrhu, čeka nas On?*

- Možda ga nećeš osjetiti. Možda ćeš o tom susretu pričati cijeli život. Možda ćeš zauvijek ostati s Njim. Sve ovisi o tebi.

Zbunjen, Ruferto se vratio Lakšmiju i Harunu. Svatko sa svojim mislima, polako su otpijali čaj. Sve do noći.

Jutro. Prvi znaci zore i zveket opreme. Gorštak užurbano obilazi šatore. Čitav logor odjednom je košnica. Topot nogu, trpanje opreme u ruksake. Niti pola sata i kolona već odmiče hrptom.

Korak, udisaj, izdisaj, drugi korak, pa opet ispočetka. Čudan osjećaj prisutnosti. Pogled još ne odaje kraj. Samo strmina. Kamen i pokoja krpica leda. Potom - samo kamen. Nebo je tamno.

Polukugla se polako pretvara u skoro pravilnu loptu. Ne može se reći koliko traje uspon.

Vrijeme je razvučeno, kao i nebo. Um postaje skučen. Više nema mjesta za druge. Penje se sam.

Odjednom, strmina nestaje i nema se više kud.

"Gore" - gubi smisao. Čudno. Mala ravan, jedna gomila potpisanog kamenja. Isprva, samo magloviti beskraj. Um teško prima poruke očiju. Sve je predaleko. Umor otklanja dvojbu sjetila. Voda je još uvijek tekuća. Klizi niz grlo, potpuno suho. Uljno gusta.

Misao traje. Polako se širi iz točke u budućnosti, preplavljuje nejasne rubove "sada", a onda postaje prošlost.

Čitava stvarnost u protoku sjećanja. Nema ničeg izvan te rijeke bez korita. Odjednom, to postaje jasno kao kap. Ja, to je plovidba emocijama. Sve ikad mišljene, daleke, zaboravljene. Odjednom su tako jasne, kao voda.

Otac sa stapkom graha. Nema drugog izbora, vidi mu se na licu. Majka nešto mrmlja sestrama, koje uplašene pospremaju kuću. Jedan čovjek sjeda za stol. S velikim zanimanjem uzima grah, rajčice, klip. Diže ih prema suncu, vrti među prstima. Pogled mu je pun divljenja. Cijelu sobu ispunja miris doline. Miris kruha.

Odsjaj granita na suncu.

Toplina, potom obrisi, boje i konačno lice. Mnoštvo tamnih leptira preplavljuju čitavo tijelo žene pred njim. On je hvata za ruku i povlači u vodu. Oboje izranjaju i ona je odjednom čista. Elen se smije. Pokušava ostati tu, u vodi, ali matica ga odvlači. Gorštak, mule, divovi, stijena. Slike promiču sve brže i slažu se u pravilne oblike. Odjednom rijeka ponire u ništa.

Pogled u more vlastitih misli.

Sve su tu, u prepoznatljivom izrazu.

Duša kao njihov izvor, tok i ušće.

U Njemu, samo na Čas.

Trenutak svjetla.

Potom, ostatak života.

VII - POVRATAK

Jesen je stigla nečujno poput plime. Dolina je rađala, i ta se plazma života mogla opipati, u svakom zrnu što pod pritiskom nokta prosipa mliječ.

Sunce se ponovo kretalo nebom, a zmije, snuždene, nestale s putova.

Elen je čekala. Ponekad bi pogled uprla prema plavetnim liticama. Tko zna gdje je sada, i je li još uvijek živ.

Sjećala se Gorštakovih riječi. Svaka je Planina dom jednog božanstva. Nitko se ne može uspeti bez poziva. Elen je znala da govori istinu. Znala je naravno, da Ruferto ima taj poziv utisnut pod obrvama, sve od rođenja. I gorštak je to spoznao, čim su im se prvi put sreli pogledi. Svatko tko jednom pogleda odozgo, nauči čitati iz očiju. Posljednjeg dana, rekao još nešto, samo njoj. To ju je zastrašilo jer željela ga je ponovno gledati kako se kupa, nasmijan, u njihovom vrbiku.

- Mi smo samo vodiči, a Planina ovaj put, zove njega.

Dani su odmicali, a nikakvih vijesti nije bilo o karavani. Sjetna se koprena spustila na Elen, ali to nitko nije zamjećivao, jer svi su pogledi bili uprti u polje, u zemlju i plodove koje treba ubrati. Pošto je i posljednji stog sijena zbrinut nepromočivom tkaninom, posljednji klip složen u spremu, posljednje zrno graha spremljeno u izbu, ljudi su sjeli i odmorili se. Pijuckali su zadovoljno napitak od prevrelog ječma, umorni i sretni, u svojim plavim haljeticima. Još su jednoj zimi povadili zube.

Elen je kao i obično, u predvečerje otišla do vrbika i sjela je uz vodu. Jedino mjesto u dolini na kojem se nije osjećala sama. Skinula je sve sa sebe, i uronila. Preplavljena ugodom, zapljuskala je nogama po površini. Smijeh se ponovno rodio pod vrbama. Ali ne samo njen. Vitak, preplanuo mladić, odmakavši grane pred sobom, sjeo je na tratinu.

Pozvala ga je pokretom ruke. Ulazeći u vodu, podsjećao je na brončani kip. Dobacio joj je smotuljak. Odmotavši tkaninu, opipala je nešto hladno, tvrdo i sklisko. Odjednom je shvatila da u ruci drži komad leda. Omotan rupcem koji mu je dala na odlasku.

- Sa vrha?

- Sa samog vrha.

Bijela grudica leda blistala je u njenoj ruci, smanjivala se i polako nestala kroz pukotine među prstima. Prinijela je ustima posljednjih nekoliko kapi.

- Okus vrha. Pijuckala je napitak kuće Bogova tražeći pogledom njegovu misao.

Dva para očiju s tisuću pitanja.

- Promijenio si se, ojačao. Izgledaš mi nekako zrelije.

- Uspon traži mnogo od čovjeka.

- Mora biti divno, gore?

- Da, Elen. Veličanstvena je.

- Jesi li sreo Duha Planine, tamo na vrhu?

- Cijelo vrijeme, čitav put, bio je s nama.

- Kako je to, osjetiti njegovu blizinu?

- Slično kao biti s tobom. Sve odjednom ima smisao.

- I, što nam poručuje. ON, nama ljudima iz doline.
- Poručuje da se ne zamaramo osvajanjem vrhova.
- Pa čime da se onda bavimo?
- Najprije, da pazimo na vlastite odraze.
- U čemu?
- U drugim ljudima.

Stajali su tako zagrijani u vodi do pojasa, u pokušaju da uzmu baš sve iz goleme riznice čovjeka s jezera. Nekim čudom, riznica se nije praznila, ma koliko duboko grabili iz nje. On je stajao na obali meandra, kao i tko zna koliko puta do tad, no nitko ga nije primjećivao.

Sav se život opet skupio oko vatre, a zamamni su mirisi ispunili seoski zrak.

Psi su ih požudno upijali kidajući sočne ostatke pečenja.

Otac je popio mnogo pića od prevrelog ječma, te noći. Važno se osjećao sjedeći tik uz Ruferta, i slušao priče penjača. Gorštak je mamio uzdahe napoličarki, nestvaran i neshvatljivo lijep. Div što se oteo stijeni. Ruferto bi ga krišom pogledavao, koristeći posljednje trenutke učiteljeve blizine. Ovaj put, međutim, nije bilo dvojbe. Elen je sjedila tu, i upijala priče Lakšmija i Haruna. Činilo se da Planina svakog penjača daruje posebnim darovima. Njihove su oči svjedočile, da su svi podjednako vrijedni.

Jedna je susjeda upitala majku je li "Ptice" ozdravio. Dobila je strašnu pljusku, i sva uplakana pobjegla. Dobrostivoj Vadi, više nisu stizale molbe da zauvijek posvoji Ruferta.

Sljedećeg dana, karavana je nestala zavojitim putem, slijedeći gordog predvodnika.

Jedanaest mula, klipsalo je za njim.

Cijelo je selo mahalo povorci.

Osim pasa, naravno. Oni su samo tupo zijevali, ponovno izigrani.

Ruferto je promatrao kako život struji dolinom.